

Nr.8 (655) Otrdiena, 2011. gada 22. februāris

■ **Skaidrojumi. Viedokļi**

Advokātu ētika: honorārs un personiskā reklāma

Zvērinātu advokātu profesionālā darbība ir intelektuāls darbs un tās mērķis nav peļņas gūšana. Mūsdienu komercializētajā pasaulē šis princips saistībā ar advokāta profesiju bieži vien tiek uztverts kā nepatiess un liekulīgs.

Mg.iur. Rakova Jelena,
zvērīnāta advokāte

Foto: Boriss Koļesņikovs

2010. gada aprīlī Latvijas Zvērinātu advokātu kopsapulce pieņēma grozījumus Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģijas statūtos¹ (turpmāk – Statūti) un Latvijas Zvērinātu advokātu Ētikas kodeksā² (turpmāk – arī Ētikas kodekss). Statūti arī ir papildināti ar 2.8. punktu, kas nosaka advokāta un klienta vienošanās saturu un formu, kā arī paredz kārtību, kādā zvērīnāta advokāta izrakstītais rēķins ir nododams piespiedu izpildei. Savukārt izmaiņas Ētikas kodeksā attiecas uz personiskās reklāmas jautājumiem zvērīnātu advokātu darbībā.

Šajā rakstā tiks apskatītas iepriekšminētās izmaiņas zvērīnātu advokātu darbību regulējošajos dokumentos, kas saistītas ar zvērīnāta advokāta profesijas nozīmi un mērķi sabiedrībā.

Mīti par advokāta profesiju

Advokatūras likuma 107. pants³ paredz, ka zvērīnātu advokātu profesionālā darbība ir intelektuāls darbs un tās mērķis nav peļņas gūšana. Mūsdienu komercializētajā pasaulē šis princips saistībā ar advokāta profesiju bieži vien tiek uztverts kā nepatiess un liekulīgs. Sabiedrības skepse par advokātu darbību (attiecinot šo skepsi arī uz tiesu sistēmu kopumā) daļēji saistīta ar pretrunām starp uzvedības teorētisko modeli un praksi. Pretrunas rodas, salīdzinot advokātu darbību un uzvedību ar normatīvajos tiesību aktos un citos regulējošajos dokumentos deklarētajām uzvedības normām. Arī topošie advokāti bieži vien nav pārliecināti, ka viņu izvēlētais profesionālās darbības mērķis nav peļņas gūšana, un uzskata, ka tieši iespējamo lielo ienākumu dēļ, kurus garantē īpašais statuss, advokāta profesija ir tik pievilcīga. Saņojot par lielajiem ienākumiem, ārpus uzmanības paliek fakts, ka advokāta darbs bieži vien ir intelektuāli un psiholoģiski smags, dažkārt nervozs un ne tik labi apmaksāts, kā sākumā šķita. Turklāt advokāta statuss uzliek arī ievērojamus ierobežojumus gan nodarbošanās ziņā, aizliedzot veikt juridisko darbību kā uzņēmējdarbību, gan uzvedības ziņā, paredzot pienākumu ievērot advokāta profesijai raksturīgās ētikas normas.

Advokāta profesijai ir raksturīga divējāda daba. No vienas puses, advokāti ir tiesu sistēmai piederīgas personas un demokrātiskas valsts tiesībaizsardzības sistēmas neatņemama sastāvdaļa. Advokāts ir valsts varai piederīga persona un nodrošina tiesu varas funkciju īstenošanu, aizstāvot personu aizskartās tiesības un tiesiskās intereses. Advokāta galvenais uzdevums - nodrošināt juridisko palīdzību ikvienai juridisko palīdzību lūgušai personai, izmantojot visus tiesību aktos paredzētos līdzekļus un metodes. Tātad advokāts, pats būdams valsts varas pārstāvis, veic zināmu kontroli pār taisnīguma un likumības nodrošināšanu sabiedrībā.

Advokāts ir pirmais, pie kā nonāk strīds. Līdzīgi, kā to dara tiesnesis, advokāts noskaidro faktiskos apstākļus, atrod, interpretē un

piemēro tiesību normas, kas var būt attiecinātas uz konkrēto situāciju. Savam klientam advokāts godīgi atklāj iespējamās klienta situācijas attīstības un atrisināšanas variantus - gan klientam labvēlīgus, gan nelabvēlīgus. Šajā advokāta uzvedības aspektā izpaužas advokāta profesionālās neatkarības princips, proti, būt brīvam gan no ārējās (piemēram, klienta vai sabiedrības spiediena), gan iekšējās (piemēram, uztvert situāciju sev vēlamā subjektīvā izpratnē) ietekmes.

No otras puses, advokāta profesijai ir raksturīgi privāttiesisko attiecību elementi, kuri bieži vien kļūst par traucēkli advokāta kā tiesu varai piederīgas personas funkciju izpratnē. Pirmkārt, šādi elementi ir uzticība un pienākums ievērot konfidencialitāti. Uzticība paredz, ka advokāta darbība vērsta uz klienta tiesisko interešu aizstāvību ar likumā paredzētiem līdzekļiem un metodēm. Turklāt advokāts garantē, ka informācija, kuru klients viņam ir uzticējies, netiks izpausta, t.i., šādai informācijai ir visaugstākā konfidencialitātes pakāpe. Otrkārt, privāttiesiskā elementa raksturs ir arī advokāta atlīdzībai, par kuru advokāts vienojas ar klientu. Šo elementu akcentēšana sabiedrībā bieži vien traucē advokāta funkciju veikšanai. Tādas uztveres dēļ advokāts tiek identificēts ar klientu un tiek aizmirsta advokāta piederība pie tiesu varas. Kā piemēru var minēt valsts iestāžu atteikumu sniegt advokātam juridiskās palīdzības sniegšanai nepieciešamo informāciju, kuru tas pieprasa, pamatojoties uz Advokatūras likuma 48. pantu. Šādi atteikumi ir pretdarbība advokāta funkciju veikšanai un ir personām valsts garantēto tiesību uz juridisko palīdzību pārkāpums. Šai problēmai tiks veltīts atsevišķs raksts, bet tā norāda uz advokātu profesijas pretrunīgo vērtējumu.

Vēsturiskās tradīcijas

Lai izprastu, kādēļ advokāta darbībai nevar būt peļņas gūšanas nolūka, kā arī kādēļ advokatūra kā profesionālā korporācija rūpējas par to, lai advokāta profesija netiktu komercializēta, ir jāieskatās advokatūras izveidošanās un tradīciju attīstības vēsturē.

Eiropas valstu advokatūras tradīcijas atšķiras no ASV tradīcijām. ASV advokatūrai ir raksturīga salīdzinoši lielāka komercializācijas pakāpe, un advokāta profesijai ir tendence veidoties par tādu profesiju, kurai primāri ir raksturīga speciālo zināšanu, kas apliecināmas pārbaudes (sertifikācijas) procesa gaitā, monopola izmantošana par atlīdzību.⁴ Citiem vārdiem sakot, arvien vairāk zūd atšķirība starp jurista kā pakalpojumu sniedzēja darbību un advokāta kā juridiskās palīdzības nodrošinātāja darbību.⁵ Gan pirmie, gan otrie ir tiesību speciālisti, kas sniedz juridiskās konsultācijas, pārstāv citu personu tiesiskās intereses, gatavo juridiskus dokumentus un veic citas juridiskās darbības par atlīdzību. Tāpat gan vieni, gan otriem ir jāiziet kompetences apliecināšanas process, t.i., jānokārto pārbaudījumi un jāsaņem sertifikāts vai cits tamlīdzīgs kompetences apliecinājuma dokuments. Šāda atšķirību nolīdzinoša tendence vērojama gan ASV, gan Eiropas valstu advokatūras darbībā un vienlīdz uztrauc advokatūras vēsturisko tradīciju piekritējus. Advokāta profesija nedrīkst komercializēties, jo tad zudīs šīs profesijas sociālā nozīme un jēga.

Kādas ir advokatūras vēsturiskās tradīcijas, kas padara advokāta profesiju būtiski atšķirīgu no citām profesijām? Personas interešu aizstāvības un pārstāvības institūts dažādās izpausmēs vēsturiski ir raksturīgs gandrīz visām tautām. Piemēram, starp senajiem slāviem strīdi tika risināti divcīņā, kur piedalījās sastādējušos pušu pārstāvji. Tomēr vissvarīgākie advokatūras principi vēsturiski sakņojas antīkajā pasaulē. Senajā Romā aizstāvība pēc radniecības principa pakāpeniski pārveidojās par patronātu, tas nozīmē - ietekmīgs, bagāts patrons sniedza nepieciešamo palīdzību plašam personu lokam, tostarp arī tiesā. Par šo palīdzību patrons nekādu atlīdzību neprastja, tomēr personas, kurām šī palīdzība tika sniegta, varēja brīvi izrādīt savu pateicību, pasniedzot patronam dāvanas jeb honorāru (*honorarium*).

Attīstoties valsts pārvaldei un līdz ar to arī jurisprudencei, romiešu juristi oratori izjuta arvien lielāku pārkāpumu pār citiem iedzīvotājiem. Šo pārkāpuma izjūtu veidoja dziļa sabiedrības tiesiskās sistēmas izpratne un precīza tiesību normu pārzināšana. Līdz ar to romiešu oratoru honorāri, kā arī to apmēri strauji auga. Tādēļ 204. gadā p.m.ē. Marks Cincijs pieņēma "Likumu par dāvanām un veltēm", kas aizliedza oratoriem pieprasīt honorāru par savu darbību. Te gan jāatzīmē, ka vēsturniekiem nav vienota viedokļa par Marka Cincija likuma saturu. Daži uzskata, ka dāvanas vispār tika aizliegtas, jo vislielākā balva oratoram bija tautas pagodinājums un valsts amati. Citi uzskata, ka brīvprātīgi pasniegtas dāvanas nebija aizliegtas, tomēr orators nedrīkstēja tās pieprasīt.⁶

Antīkā pasaule atstājusi mums kultūras mantojumā visaugstāko izpratni par advokatūru. Senajā Grieķijā un Romā oratori caur advokatūru guva slavu un pieeju valsts amatiem. Tā, piemēram, Demostēns, Katons Lielais, Cicerons un pat Jūlijs Cezars savas politiskās karjeras sākumā bija advokāti. Romiešu sabiedrība augsti vērtēja personas, kas nodarbojās ar jurisprudenci, uzskatot tās par cienīgām un godājamām.⁷

Jau IV-V gs. m.ē. Senajā Romā izveidojās tiesai piederīgo personu korporācija - *advocati*. Šīs personas pastāvēja pie tiesām. Par pārkāpumiem tiesa varēja advokātu disciplināri sodīt, piemēram, aizliegt lietu vešanu uz laiku vai vispār aizliegt advokātam darboties, izslēdzot to no saraksta. Personu iekļāva speciālajos sarakstos (*statuti*) tikai pēc pārbaudījuma nokārtošanas. Līdz ar to pie katras tiesas darbojās sava veida advokātu kolēģija, kuru vadīja vecākais (*primas*). Advokāts pārstāvēja klientu tiesā, sniedza konsultācijas un sagatavoja visus nepieciešamos dokumentus. Tiesnesis varēja uzdot advokātam aizstāvja funkciju veikšanu tādas personas labā, kas nevarēja sev sameklēt advokātu. Romietis ar advokāta statusu nedrīkstēja pretendēt uz tiesneša amatu.⁸

Mūsdienu advokatūra balstās uz Senās Romas advokatūras principiem. Iespējams arī tādēļ, ka gadsimtu gaitā advokatūras profesijas pārstāvji glabāja, attīstīja un rūpīgi nodeva jaunākām paaudzēm Senās Romas tradīcijas. Viena

Ja advokāta mērķis būtu panākt klientam vēlamu rezultātu, cenšoties uzvarēt lietā ar jebkādiem līdzekļiem,

no lielākajām Senās Romas tradīciju piekritējām bija Francijas advokatūra. Tāpat kā Senajā Romā arī Francijā no advokatūras aprindām nāca slaveni tiesneši, politiķi un valstsvīri. Francijas advokatūras attīstības gaitā franču advokātiem nācās cīnīties, lai saglabātu profesijas brīvību un godu. Šeit gan jāatzīmē - jo liberālāka bija Francijas valsts valdība, jo lielākā cieņā bija advokāti un lielāka brīvība bija garantēta advokātiem pienākumu izpildē.⁹ Tas ir dabiski: tiesiskā un politiskā brīvība savā starpā ir cieši saistītas.

šāda darbība vairs nebūtu savienojama ar advokāta kā taisnīguma garantu profesionālās darbības pamatprincipiem.

Vēsturiski advokātu honorāra jautājuma risināšana ietekmēja profesijas tradīciju saglabāšanu. Kopš antīkās pasaules laikiem šajā profesijā valda princips, ka atlīdzības saņemšana par sniegto juridisko palīdzību nav primāra, un tika prezumēts, ka advokāta honorārs ir klienta brīvprātīgi samaksāta atlīdzība, kurai ir pateicības, atzinības raksturs.

Advokāta atlīdzības mūsdienu izpratne

Advokatūras likuma 57. pants paredz, ka zvērināti advokāti par uzņemšanos vest lietu un attiecīgas atlīdzības apmēru rakstiski vienojas ar klientu. Tāpat vienošanās priekšmets ir juridiskās palīdzības sniegšana par atlīdzību. Sākumā šķiet, ka šāda vienošanās ir līdzīga komerciālajam līgumam par pakalpojumu sniegšanu, tomēr atšķirība slēpjas tieši atlīdzības nozīmē. Komerciālajā pakalpojumā atlīdzības apmērs jeb pakalpojuma cena ir līguma būtiskā sastāvdaļa. Pakalpojuma sniedzēja mērķis ir nopelnīt. Šim mērķim viņš arī pakārto pakalpojuma apjomu un kvalitāti, cenšas samazināt savas izmaksas, kas nepieciešamas, lai nodrošinātu šā pakalpojuma sniegšanu pakalpojuma saņēmējam.

Pavisam citāds mērķis ir advokāta profesijas pārstāvim. 1934. gadā Lords Makmilans (*Lord Macmillan*) rakstīja, ka advokāta profesija ir tuva mākslai. Neskatoties uz to, ka advokāts par savu spēju un zināšanu pielietošanu saņem atlīdzību, tomēr tieši šis pielietošanas process pats par sevi ir profesijas mērķis. Lielākā dāvana profesionālim ir savas meistarības izpratne, aizraujoša interese jaunu zināšanu apguvē un apziņa, ka, pateicoties savai meistarībai, viņš var ieguldīt savas zināšanas vispārīvēciskam labumam.¹⁰

Advokāta darba specifika prasa nepārtrauktu profesionālās kompetences pilnveidošanu. Tas savukārt nav iespējams bez atbilstoša materiālā nodrošinājuma. Profesionālā literatūra, pieeja datubāzēm, datortehnikas uzturēšana un izdevumi birojam - tas viss veido pastāvīgu advokāta izdevumu bāzi. Pajet laiks, kamēr advokāts spēj atgūt šos ieguldījumus. Varam sacīt, ka advokatūra atrodas zem ievērojama finansiālā spiediena un tāpēc vēl jo vairāk aktualizējas uzdevums saglabāt advokatūras tradīcijas. Citādi sabiedrība zaudēs saiti ar tiesu sistēmu, zaudēs tiesību aizstāvību. Tas nav pieļaujams, jo tieši advokāts vēsturiski bija un arī tagad ir saite starp personu un tās tiesībām. Ja advokāts darbosies tikai, lai gūtu peļņu, viņam nāksies pakārtot savas spējas un enerģiju atlīdzības apmēram - jo mazāka atlīdzība, jo zemākas kvalitātes pakalpojums, kas būtu pretrunā ar advokāta profesijas būtību un pamatprincipiem.

Tomēr tas nenozīmē, ka advokātam jādarbojas bez atlīdzības. Piemēram, no Vācijas Federatīvās Republikas advokātu (*Rechtsanwälte*) Profesionālās prakses noteikumiem¹¹ izriet, ka advokāts nedrīkst vienoties ar klientu par advokāta atlīdzību, kas ir zemāka par normatīvajos tiesību aktos noteikto apmēru. Polijas advokātu Ētikas kodekss paredz, ka finanšu attiecībās ar klientu advokātam jābūt sevišķi skrupulozām - jāinformē klients par advokāta atlīdzības lielumu un samaksas kārtību.¹² Līdzīgi principi ir ietverti arī citu Eiropas valstu advokātu uzvedību reglamentējošajos dokumentos.

Eiropas Savienības advokātu Ētikas kodeksa 3.4. pants paredz, ka advokāta noteiktajam atlīdzības lielumam jābūt taisnīgam un saprātīgam, jāatbilst likumam un profesionālajiem noteikumiem. Atlīdzības lielums jāizskaidro klientam. Turklāt minētā kodeksa 3.3. pants aizliedz advokātam slēgt tā saukto *pactum de quota litis*. Viens no argumentiem, kas ir saistīts ar šo aizliegumu, ir pieņēmums, ka advokāta profesionālā darbība - zināšanu un laika ieguldījums - ir atlīdzināma saprātīgi un taisnīgi un šī atlīdzība nevar būt atkarīga no lietas iznākuma. Garantija, ka advokāts saņems atlīdzību par profesionālo darbību neatkarīgi no lietas iznākuma, nodrošina arī advokāta neatkarības principa ievērošanu. Advokāta darbības mērķis ir panākt klienta interešu aizstāvību, kā arī klienta uzdevuma tiesisku un taisnīgu risinājumu. Klienta intereses ir pakārtotas tiesiskumam un taisnīgumam.

Vienošanos par to, ka advokāts saņems atlīdzību tikai tad, ja lieta tiks uzvarēta, apdraud tiesiskumu un taisnīgumu. Advokāts tiek orientēts uz klientam vēlama konkrēta rezultāta sasniegšanu un līdz ar to ir ierobežots lietas apstākļu objektīvā izvērtēšanā un tiesību piemērošanā. Advokāts klientam nevar garantēt pozitīvu rezultātu, jo viņa darbība balstās uz tiesību normām, kuras ne vienmēr var būt labvēlīgas klientam. Izvērtējot klienta problēmu un sniedzot tās juridisko izvērtējumu, proti, konsultējot, advokāts pielieto savas zināšanas un spējas, kuras nepiemīt pašam klientam. Juridiskās konsultācijas laikā advokāts var izteikt dažādus viedokļus un klienta problēmas risinājuma variantus.

Pazīstamais franču advokāts Fransuā Etjēns Mollo ir norādījis: "Atrunāt klientu no procesa - nozīmē sniegt viņam vislabāko pakalpojumu."¹³ Tāpat F.E. Mollo arī rakstīja: advokāts nedrīkst dot garantijas klientam, ka process tiks uzvarēts, jo pat drošas lietas dažreiz tiek zaudētas. Tāpat kā tiesai, kas procesa garumā cenšas puses samierināt, arī advokātam jāseko līdzīgai samierināšanas iespējām. Tikko šādas iespējas ir saskatāmas, advokātam būtu jādara viss iespējams, lai pievērstu klienta uzmanību šādām iespējām. Tādējādi advokāts pildīs savus pienākumus godprātīgi un nebūs pamata pārmetumam, ka viņš "strādā uz procesu".¹⁴ Savukārt, ja advokāta mērķis būtu panākt klientam vēlamo rezultātu, cenšoties uzvarēt lietā ar jebkādiem līdzekļiem,

šāda darbība vairs nebūtu savienojama ar advokāta kā taisnīguma garanta profesionālās darbības pamatprincipiem.

Advokāts un klients var vienoties par advokāta atlīdzības apmēru, bet advokātam jāņem vērā juridisko palīdzību lūgušas personas mantiskais stāvoklis un neatkarīgi no honorāra lieluma vienādi cītīgi jāaizstāv gan bagāts, gan nabags. Statūtu 2.8.4. punkts paredz, ka advokāta un klienta vienošanās attiecībā uz advokāta honorāru norādāmas šādas ziņas:

- advokāta honorārs vai tā aprēķināšanas kārtība;
- papildu honorārs, kurš ir atkarīgs no lietas rezultāta;
- honorāra samaksas kārtība;
- norāde, ka saskaņā ar vienošanos izrakstītais rēķins ir izpildu dokuments un tas ir izpildāms tiesas spriedumu izpildei noteiktā kārtībā, ievērojot Civilprocesa likuma normas.

Tātad advokāts pirms juridiskās palīdzības sniegšanas uzsākšanas sniedz klientam izsmeļošu informāciju par visiem aspektiem, kas saistīti ar advokāta atlīdzību, tajā skaitā arī par to, ka advokāta izrakstītais rēķins ir izpildu dokuments. No vienas puses, advokāta rēķina pielīdzināšana izpildu dokumentam zināmā mērā nodrošina advokātam iespēju salīdzinoši ātrāk saņemt atlīdzību par personai sniegto juridisko palīdzību, kas prasa no advokāta zināšanu, enerģijas, laika ieguldījumu. No otras puses, advokāta honorāra prioritāra piedziņa maina advokāta atlīdzības būtību. Mēs vairs nevaram atzīt, ka honorārs ir klienta veikts maksājums pateicības nozīmē, bet gluži pretēji - klientam ir pienākums samaksāt advokātam par tā sniegto juridisko palīdzību.

Pēc veiktajiem grozījumiem Statūtu 2.8.5. punkts paredz: ja klients noteiktajā termiņā neapmaksā advokāta rēķinu, advokātam jānosūta klientam brīdinājums, dodot termiņu rēķina labprātīgai apmaksai, kas nevar būt īsāks par desmit dienām, un jāizskaidro klientam rēķina nesamaksāšanas sekas. Ja arī pēc brīdinājumā norādītā termiņa rēķins netiek apmaksāts, advokāts pieņem lēmumu par rēķina nodošanu piespiedu izpildei, un nosūta to Zvērinātu advokātu padomei kopā ar rēķina un vienošanās kopiju. Ar šiem grozījumiem izpildu procedūra advokāta rēķinam tiek pagarināta, uzliekot advokātam pienākumu informēt gan klientu, gan profesionālo organizāciju.

Līdzīga kārtība ir minēta arī Nīderlandes Advokātu asociācijas 1992. gadā izdotajos Advokātu uzvedības noteikumos (grozīti 2008. gadā), kas paredz: ja klients nav apmaksājis advokāta rēķinu, advokāts iesniedz šo rēķinu Nīderlandes Advokātu asociācijai.¹⁵

Polijas un Vācijas advokātu ētikas kodeksi pieļauj advokāta atteikumu juridiskās palīdzības sniegšanai, ja klients nevar norēķināties par juridisko palīdzību. To pieļauj arī Eiropas Savienības advokātu ētikas kodeksa 3.5. punkta otrais teikums, bet ar atrunu, ka atteikšanās nedrīkst radīt kaitējumu klientam.

Senajā Romā Marka Cincija likums nepieļāva prasību par honorāra piedziņu. Tomēr vēlāk šāda prasība tika atļauta kā *actio mandati*, kas izrietēja no pilnvarojuma līguma (*mandatum*). Tomēr jāņem vērā, ka Romas impērijas laikā advokatūra faktiski kļuva par valsts dienestu. Eiropas advokatūras tradīcijas, kuru paudēja ir Francijas advokatūra, honorāra jautājumus uzskatīja par sevišķi jutīgiem. Atkāpjoties no vēlās Romas honorāra piedziņas pieļaujamības, Francijas advokāti prasības pieteikumu par honorāra piedziņu uzskatīja par nepieļaujamu. Tas tika pamatots ar to, ka tiesas process starp klientu un advokātu par honorāra jautājumu ir pazemojums advokāta profesijas godam un, iesaistoties tiesas procesā, advokāts zaudē cieņu sabiedrības acīs. XVIII gadsimtā advokātu, kurš mēģināja piedzīt honorāru no klienta tiesas ceļā, varēja izslēgt no advokatūras. Tajā pašā laikā arī honorāra lielums nevienam nedrīkstēja būt zināms. 1602. gadā, kad Francijā advokātiem lika sniegt tiesai rakstisku informāciju tiesas dokumentos par honorāra lielumu, Parīzes advokāti sarīkoja streiku un piedraudēja atteikties no advokāta statusa. Rezultātā noteikums netika piemērots.¹⁶

Kā redzams, attiecībās starp advokātu un klientu atlīdzības jautājumos ievērojama nozīme ir profesijas prestižam un nozīmei sabiedrībā. No vienas puses, advokātam jācenšas uzturēt tādu profesijas tēlu, kas garantēs cieņu, uzticību un pateicību šīs profesijas pārstāvjiem. No otras puses, arī jāatzīst, ka advokāta ieguldītās zināšanas, enerģija un uzticība klienta tiesiskajām interesēm ir atlīdzināmas, nodrošinot advokātam materiālo bāzi turpmākajai attīstībai, kam advokāta profesijā jānotiek nepārtraukti. Līdz ar to arī Statūtos iekļautais risinājums ir kompromiss, kurš nodrošinās līdzsvaru starp advokāta profesijas mērķi - nodrošināt visām personām vienādas tiesības uz juridisko palīdzību - un advokāta atlīdzības jautājumiem.

Advokāta sniegtā juridiskā palīdzība nav ne prece, ne pakalpojums. Advokāts nedrīkst ne garantēt juridiskās palīdzības rezultātu, ne arī veicināt pieprasījumu pēc tās.

Advokāta personiskā reklāma

Advokāta personiskās reklāmas jautājums pasaules praksē netiek viennozīmīgi risināts. Gan ASV, gan Eiropas advokātu profesijā pastāv tendence ierobežot reklāmu, tomēr atzīstot, ka informācijas pieejamība par advokātiem ir svarīga, lai nodrošinātu personas tiesības uz aizstāvību. Piemēram, Francijā advokāta reklāma ir aizliegta. Diezgan detalizēti advokāta reklāmas saturs tiek reglamentēts Polijā un Itālijā. Arī ASV vairāku štatu ētikas kodeksi satur noteikumus, kuri ierobežo reklāmas saturu. Tā, piemēram, ASV advokātu ētikas normas paredz disciplināro atbildību par advokāta reklāmas izvietojumu uz sērkociņu kastītēm, atspirdzinošo dzērienu bundžām, vienreizējiem traukiem. Viens no ASV advokātiem tika disciplināri sodīts par to, ka viņš izlaida sērkociņus,

norādot uz tiem savu telefona numuru un uzrakstu: "Ja Jums ir nepieciešama palīdzība, tā Jums jau ir." Tomēr 1982. gadā ASV Augstākā tiesa atzina, ka reklāmas aizliegums advokātu profesijā ir pretrunā ar ASV Konstitūcijas Pirmo labojumu, tajā pašā laikā atzīstot, ka var pastāvēt profesijai nepieciešamie aizliegumi reklāmas saturā.¹⁷

Reklāma ir elements, kurš raksturīgs komercijai un paredzēts tirgus attiecību veicināšanai. Reklāmas likuma 1. pants nosaka, ka "reklāma ir ar saimniecisko vai profesionālo darbību saistīts jebkuras formas vai jebkura veida paziņojums vai pasākums, kura nolūks ir veicināt preču vai pakalpojumu (arī nekustamā īpašuma, tiesību un saistību) popularitāti vai pieprasījumu pēc tiem." Mārketinga zinātnē reklāma tiek definēta kā "[...] komunikācijas līdzeklis, ar kura palīdzību potenciāliem pircējiem tiek nodota ziņa. Tas, kurš pielieto reklāmu, veido preču zīmes imidžu un veido preces vai pakalpojuma atpazīstamību. Reklāma ir piesaistīšanas komunikatīvas stratēģijas pamatinstruments. Reklāma ir mārketinga spiediena pamata sastāvdaļa."¹⁸

Advokāta sniegtā juridiskā palīdzība nav ne prece, ne pakalpojums. Advokāts nedrīkst ne garantēt juridiskās palīdzības rezultātu, ne arī veicināt pieprasījumu pēc tās. Latvijas Zvērinātu advokātu Ētikas kodeksa 2.6. punkts aizliedz advokātam izraisīt iztiesāšanu, lai gūtu no tās materiālo labumu. Advokāts reaģē uz personas tiesību pārkāpumiem, aizstāvot šo personu valsts, pašvaldību, citu privātpersonu priekšā, cenšoties panākt tiesiskuma un taisnīguma nodrošināšanu. Līdz ar to reklāmas būtība pati par sevi ir pretrunā ar advokātu darbības pamatprincipu, saskaņā ar kuru advokāts nav komercijas dalībnieks. Reklāmas nolūks veicināt preču vai pakalpojumu popularitāti vai pieprasījumu ir pretrunā ar advokātu profesionālo pamatpienākumu sniegt juridisko palīdzību tam, kam tā ir nepieciešama.

Arī reklāmas ētikas normas balstās uz Eiropas advokatūras tradīcijām. 1842. gada Fransuā Etjēna Mollo Noteikumos par advokātu profesiju Francijā tika norādīts: nav pieļaujams, ka advokāts meklē sev klientus - lai tie paši nāk pie advokāta. Mollo raksta, ka advokāta darbības sākums ir pats grūtākais šajā profesijā, tomēr viņš aicina iesācējus būt drošiem un pārliecinātiem. Ja advokāts neuzticas pats saviem spēkiem, tad labāk lai viņš atsakās no advokatūras un atrod sev citu, piemērotāku nodarbošanos.¹⁹

Likuma "Par tiesu varu"²⁰ 106.² pants nosaka, ka "zvērināti advokāti ir tiesu sistēmai piederīgas personas, kuras sniedz juridisku palīdzību un veic citus pienākumus saskaņā ar likumu. Zvērināti advokāti pastāv pie apgabaltiesām".

Tiesu sistēmai piederīgas personas ir arī prokurori, zvērināti notāri un zvērināti tiesu izpildītāji. Mēs nevaram iedomāties, ka prokurori varētu reklamēt savu darbību. Zvērinātu notāru un zvērinātu tiesu izpildītāju darbībā arī pastāv ierobežojumi attiecībā uz reklāmas saturu. Dr. iur. Viktorijas Jarkinas rakstā "Vai notārs savas prakses reklamēšanai var lietot domēnu" notariāts" tika norādīts: "Reklāma ir pretrunā ar notāra misiju, kas ir publisks dienests, un ar viņa statusu, kas pielīdzināms ierēdnim."²¹ Latvijas Zvērinātu notāru ētikas kodeksa 38. punkts paredz, ka zvērināts notārs nereklamē savu praksi. Zvērinātu notāru reklāmu visiem notāriem kopīgi organizē Zvērinātu notāru padome.²²

Arī 2003. gada 21. februārī Zvērinātu tiesu izpildītāju kopsapulcē apstiprinātie Zvērinātu tiesu izpildītāju reklāmas noteikumi paredz, ka nav pieļaujama individuālā zvērinātu tiesu izpildītāja prakses vietas reklamēšana.²³ Zvērināts tiesu izpildītājs var ievietot reklāmu, norādot amata nosaukumu, prakses vietu, elektroniskos saziņas līdzekļus un apmeklētāju pieņemšanas laikus noteiktās apgabaltiesas vietējos laikrakstos ar Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes piekrišanu.

Tātad, kā redzams, zvērinātu notāru un zvērinātu tiesu izpildītāju darbības reklāma izpaužas kā kontaktinformācijas sniegšana par sevi. Pēc būtības šī informācija nav uzskatāma par reklāmu, jo tā neveicina pakalpojumu pieprasījumu vai personas popularitāti. Šādas informācijas sniegšanas mērķis ir nodrošināt personu ar ziņām, kuras var palīdzēt personai realizēt savas tiesības tiesu sistēmas ietvaros.

Kā norādīts Eiropas Savienības Advokātu ētikas kodeksa Skaidrojošā memoranda 2.6. punkta komentārā, personiskajai reklāmai starptautiskajā praksē nepastāv pilnīgs aizliegums. Profesionālās organizācijas var noteikt aizliegumus un ierobežojumus saistībā ar advokātu personisko reklāmu. Ar Latvijas Zvērinātu advokātu kopsapulces lēmumu Latvijas Zvērinātu advokātu Ētikas kodeksa piektā daļa, kas attiecas uz advokātu personiskās reklāmas jautājumiem, tika izteikta jaunā redakcijā, kas paredz personiskās reklāmas satura pamatprincipus. Šie pamatprincipi paredz, ka advokāts ir tiesīgs informēt sabiedrību par savu darbību. Informācijas kvalitatīvie kritēriji ir šādi:

- 1) patiesums;
- 2) precizitāte;
- 3) atbilstība advokāta spējām un profesionālam zināšanu līmenim;
- 4) informācija nerada kaitējumu valsts, sabiedrības un advokātu profesijas interesēm un pamatprincipiem;
- 5) tā nedrīkst būt uzmācīga un paust pārākumu pār citiem kolēģiem.

2010. gada 23. martā Latvijas Zvērinātu advokātu padome pieņēma lēmumu "Latvijas zvērinātu advokātu personiskās reklāmas pamatprincipi" (turpmāk - Advokātu reklāmas pamatprincipi), ar kuru konkrētā Ētikas kodeksa vispārējās nostādnes par advokātu personisko reklāmu. Atšķirībā no zvērinātiem notāriem un tiesu izpildītājiem advokāti var sniegt daudz plašāku individuālo informāciju, kurai varētu būt nozīme juridiskās palīdzības sniedzēja izvēlē. Tātad informācija, kuru advokāts var sniegt par sevi, ir šāda:

- 1) kontaktinformācija (t.sk. advokāta vārds un uzvārds, biroja nosaukums, adrese, saziņas līdzekļu numuri, e-pasta adrese, interneta lapas nosaukums);
- 2) informācija par advokāta biroja partneriem, sadarbības partneriem, darbiniekiem;
- 3) advokāta zinātniskais nosaukums vai grāds;
- 4) advokāta sniegtās juridiskās palīdzības veids un apjoms, uzrādot tiesību jomas, dati par sadarbību ar ārvalstu juridiskajiem birojiem;
- 5) dati par iespēju sniegt juridisko palīdzību svešvalodās;
- 6) advokātu biroja dibināšanas gads, advokāta darba stāžs;
- 7) advokāta publikāciju saraksts, kā arī cita informācija par kvalifikāciju (ne tikai juridisko);
- 8) advokāta vai advokātu biroja tēla vai citas personificējošas informācijas apraksts;
- 9) paziņojums par atlīdzības likmēm un to aprēķina metodiku, kā arī par apdrošināšanas likmes lielumu pret civiltiesisko atbildību (ja šāds paziņojums sniegts, pamatojoties uz skaidru klienta vēlmi, vai tas sniegts potenciālajiem klientiem).

Advokātu reklāmas pamatprincipi paredz, ka advokātu reklāmai jābūt objektīvai un informatīvai. Saskaņā ar Advokātu reklāmas pamatprincipu 6. punktu advokāta reklāma nedrīkst:

- 1) radīt ticamības iespaidu par nepamatotām gaidām attiecībā uz advokāta darba rezultātu;
- 2) atsaukties uz personīgo tiesībsargājošo iestāžu amatpersonu vai ierēdņu pazīšanu;
- 3) saturēt tiešus kvalitātes salīdzinājumus ar citiem advokātiem un citu juridisko korporāciju biedriem vai arī viņu kritiku;
- 4) tikt lietota neatbilstošā vai uzbāzīgā formā;
- 5) saturēt jebkādas vērtēšanas elementus.

Jebkurā gadījumā advokāta reklāmai jāatbilst sabiedrības interesēm, tā nedrīkst mazināt advokāta godīgumu, neatkarību un profesijas efektivitāti.

Advokāta reklāmas primārais mērķis ir nodrošināt personas ar ziņām par advokāta pieejamību, kā arī par advokāta profesionālajām iespējām sniegt nepieciešamo juridisko palīdzību konkrētajā nozarē. Tas nozīmē, ka informācijai par advokātu jābūt pēc iespējas neitrālai.

Ar advokāta statusu nav savienojama tādas reklāmas sniegšana, kurai ir izteikti komerciāls raksturs un ar kuras palīdzību advokāts nepārprotami norāda, ka cenšas iegūt klientus. Franču advokatūras tradīcijas, kuras ietekmējušas arī Latvijas advokatūru, paredz, ka advokāts nedrīkst uzbāzīgi meklēt klientus. Viņš iekaro sabiedrību un iegūst klientus ar savām profesionālām zināšanām, cilvēku dabas izpratni, pārliecību un uzcītību.²⁴ Franču advokāti uzskatīja, ka advokatūras galamērķis nav bagātība (materiāli sasniegumi), bet gan gods un cieņa.²⁵

Kopsavilkums

Mūsdienu advokatūra atrodas starp senajām tradīcijām un mūsdienu pasaules komerciālajiem dzīves noteikumiem. Tomēr advokatūras darbības pamatprincips paliek nemainīgs - nodrošināt personas ar profesionālu juridisko palīdzību. Advokātu lomas pamatprincipi, kurus 1990. gadā pieņēma ANO 8. kongress, paredz, ka ikvienai personai ir tiesības pieprasīt un saņemt advokāta palīdzību, šīs tiesības ir nostiprinātas arī demokrātisko valstu pamatlikumos, tādējādi padarot šo profesiju par sociāli nepieciešamu. Vienlaikus advokātiem jāspēj pašiem nodrošināt savu kompetenci, materiāli tehnisko bāzi juridisko pakalpojumu sniegšanai (telpas, datori, profesionālā informācija). Tieši šīs advokātu darbības aspekts vedina uz pārdomām, ka profesijai varētu būt raksturīgas arī komercijas iezīmes. Nenoliedzot šo iezīmju pastāvēšanu, tomēr jāatgādina, ka advokāta darbība vienmēr ir orientēta uz juridiskās palīdzības sniegšanu personai, kura to pieprasa. Šo palīdzību nevar uzspiest, tās pieprasīšana ir personas brīva izvēle, kas lielā mērā balstās uz advokāta reputāciju sabiedrībā. Savukārt sabiedrībā atzītas reputācijas veidošanās ir ilgstošas prakses un nepārtrauktas zināšanu iegūšanas un attīstības procesa rezultāts. Nav pietiekami pateikt: esmu labākais advokāts. Tas tiek pierādīts ar profesionālo darbību, attieksmi pret klientiem un profesionālo atzinību kolēģu vidū. ■

¹ Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģijas statūti (pieņemti ar Kopsapulces 21.05.1993. lēmumu). Pieejams:

[http://www.advokatura.lv/?open=statuti\(=lat \[skatīts 09.09.2010\].](http://www.advokatura.lv/?open=statuti(=lat [skatīts 09.09.2010].)

² Latvijas Zvērinātu advokātu Ētikas kodekss (pieņemts ar Kopsapulces 21.05.1993. lēmumu). Latvijas Republikas Advokatūras likums. Dokumenti par advokatūras jautājumiem. Rīga: TNA, 2010, 80.-84. lpp.

³ Advokatūras likums. Latvijas Vēstnesis, 20.05.1993., Nr. 27.

⁴ Deborah L.Rhode, David Luban. Legal Ethics, 4th edition. Foundation Press, New York, 2004, p. 138.

⁵ The Hon Sir Gerard Brennan AS KBE. Ethics and the Adocate. The New South Wales Bar Association, November 2002.

⁶ Александр Лохвицкий. Французская адвокатура. Профессия адвоката: Сборник работ о французской адвокатуре. Сост. А.В. Поляков. М.: Статут, 2006, с. 34-35.

⁷ Turpat.

⁸ Елизавета Носкова. Древние римляне. Русский адвокат, 2004, № 2.

⁹ Александр Лохвицкий. Французская адвокатура. Профессия адвоката: Сборник работ о французской адвокатуре / Сост.А.В.Поляков. - М.: Статут, 2006, стр. 34-35.

¹⁰ The Hon Sir Gerard Brennan AS KBE. Ethics and the Adocate. The New South Wales Bar Association, November 2002.

¹¹ Rules of Professional Practise. Version of 01 March 2010. Pieejams: http://www.ccbe.eu/fileadmin/user_upload/NTCdocument/BORA_Stand_1_3_20101_1274083184.pdf [skatīts 01.11.2010].

¹² Compendium of Rules on Advocates' Ethics and the Dignity of the Profession. Pieejams: http://www.ccbe.eu/fileadmin/user_upload/NTCdocument/code_bar_poland_enp1_1188551056.pdf [skatīts 01.11.2010].

¹³ Франсуа Этьен Молло. Правила адвокатской профессии во Франции. Профессия адвоката: Сборник работ о французской адвокатуре / Сост.А.В.Поляков. - М.: Статут, 2006, стр. 299.

¹⁴ Aldis Gobzems. Treknajiem runčiem bail! (advokātu kopsapulces priekšvakarā). Pieejams: <http://diena.lv/lat/politics/blog/aldis-gobzems/treknajiem-runciem-bail-advokatu-kopsapulces-prieksvakara> (skatīts 09.09.2010).

¹⁵ The Code of Conduct of the Netherlands Bar Association. The Rules of Conduct of Advocates 1992. Pieejams: http://www.ccbe.eu/fileadmin/user_upload/NTCdocument/Netherlands_EN_Code_1_1236161752.pdf [skatīts 01.11.2010].

¹⁶ Арман Гастон Камю.О профессии адвоката (Первое письмо Камю). Профессия адвоката: Сборник работ о французской адвокатуре. Сост.А.В. Поляков. М.: Статут, 2006, стр. 58-59.

¹⁷ Deborah L.Rhode, David Luban. Legal Ethics. 4th edition. Foundation Press, New York, 2004, p. 374.

¹⁸ Ламбен Ж.-Ж. Стратегический маркетинг. СПб.: Наука, 1996, с. 511.

¹⁹ Франсуа Этьен Молло. Правила адвокатской профессии во Франции. Профессия адвоката: Сборник работ о французской адвокатуре. Сост. А.В. Поляков. М.: Статут, 2006, стр. 294.

²⁰ Likums par tiesu varu. Ziņotājs, 14.01.1993., Nr. 1.

²¹ Jarkina V. Vai notārs savas prakses reklamēšanai var lietot domēnu "notariāts". Jurista Vārds, 2010., Nr. 22.

²² Latvijas Zvērinātu notāru ētikas kodekss. Pieejams: http://latvijasnotars.lv/site/docs/2007/10/16/eetikas_kodekss.pdf [skatīts 01.01.2010.].

²³ 2003. gada 21. februāra Zvērinātu tiesu izpildītāju reklāmas noteikumi. Pieejams: <http://www.lzti.lv/files/ZTI%20Reklamas%20noteikumi.pdf> [skatīts 01.11.2010.].

²⁴ Франсуа Этьен Молло. Правила адвокатской профессии во Франции. Профессия адвоката: Сборник работ о французской адвокатуре. Сост. А.В. Поляков. М.: Статут, 2006, с. 294.

[25](#) Turpat.

© VSIA "Latvijas Vēstnesis"